

Latvija

Šī datu izlase sniedz pārskatu par Latvijas izglītības sistēmu raksturojošām iezīmēm. Datu izlase balstās ziņojumā “Īsumā par izglītību 2025” (Education at a Glance 2025) apkopotajā informācijā. Atbilstoši šī gada ziņojuma tematiskajai ievirzei, tajā ir vairāk uzsvērti augstākās izglītības dati, vienlaikus aptverot arī citas izglītības sistēmas pakāpes un veidus. Datu atsauces gads šajā izlasē ir pēdējais gads, par kuru pieejami dati. Informācija par atsauces gadiem ir pieejama atbilstošajās “Īsumā par izglītību 2025” tabulās.

Svarīgākie fakti

- Latvijā pieaugušo vecumā no 25 līdz 34 gadiem ar profesionālo vidējo izglītību nodarbinātība ir 80%, salīdzinot ar 77% pieaugušo vidū ar vispārējo vidējo izglītību. Tomēr visaugstākais nodarbinātības līmenis ir augstāko izglītību ieguvušiem pieaugušajiem – Latvijā sasniedzot 89%, kas ir nedaudz virs OECD vidējā rādītāja (87%), uzsverot augstākās izglītības lomu nodarbinātības uzlabošanā.
- Latvijā pieaugušie vecumā no 25 līdz 34 gadiem ar augstāko izglītību pelna vidēji par 35% vairāk nekā tie, kuriem ir vidējā izglītība, kas ir nedaudz mazāk nekā OECD vidējais rādītājs (38%). Tomēr joprojām pastāv lielas vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirības. Balstoties uz OECD aplēsēm, sievietes Latvijā vecumā no 25 līdz 34 gadiem ar augstāko izglītību pelna tikai 67% no tā, ko nopelna viņu vienaudži vīrieši, salīdzinot ar OECD vidējo rādītāju 83%. Lai gan caurmērā OECD valstīs darba samaksas atšķirība samazinās līdz ar iedzīvotāju vecumu, sievietes vecumā no 45 līdz 54 gadiem ar augstāko izglītību pelna 76% no vīriešu ienākumiem, Latvijā šajās vecuma grupās nav nekādu izmaiņu, sievietes vecumā no 25 līdz 34 gadiem un 45–54 gadus vecas sievietes joprojām pelna tikai 67% no vīriešu ienākumiem.
- Latvijai pirmo reizi piedaloties Pieaugušo prasmju pētījumā (PIAAC), tā rezultāti liecina, ka 35% pieaugušo vecumā no 25 līdz 64 gadiem Latvijā ir zema tekstpratība un problēmu risināšanas prasmes (OECD Pieaugušo prasmju pētījumā definētas kā 1. līmenis vai zemāks (skalā no 0 līdz 5), kas pārsniedz OECD vidējo rādītāju (27%). Tikai 6% Latvijas pieaugušo sasniedza augstāko tekstpratības līmeni. Tomēr jaunāki pieaugušie (vecumā no 25 līdz 34 gadiem) sasniedza tekstpratības un problēmu risināšanas rādītājus, kas ir tuvu OECD vidējam rādītājam.
- Īstenojot būtisko valdības iniciatīvu priekšlaicīgas mācību pārtraukšanas samazināšanai, Latvija tagad ļauj skolēniem, kuri nenokārto vienu centralizēto 9. klases eksāmenu, iestāties profesionālās izglītības programmās, kuru rezultātā tiek iegūta trešā līmeņa profesionālā kvalifikācija, vienlaikus piedāvājot individuālu nesekmīgā mācību priekšmeta apguves plānu, lai nodrošinātu nepieciešamo rezultātu valsts pārbaudījumā, tādējādi piedāvājot iespēju pabeigt pamatzglītību un palīdzot mazināt priekšlaicīgu mācību pārtraukšanu.
- Latvijā 2025. gadā tiks ieviests jauns skolu finansēšanas modelis "Programma skolā". Šis jaunais modelis piešķirs resursus, pamatojoties uz programmas veidu, klases lielumu un uzņemšanu, un sagaidāms, ka vietējās pašvaldības līdzfinansēs tās skolas, kas neatbilst centrālās valdības noteiktajiem kritērijiem.

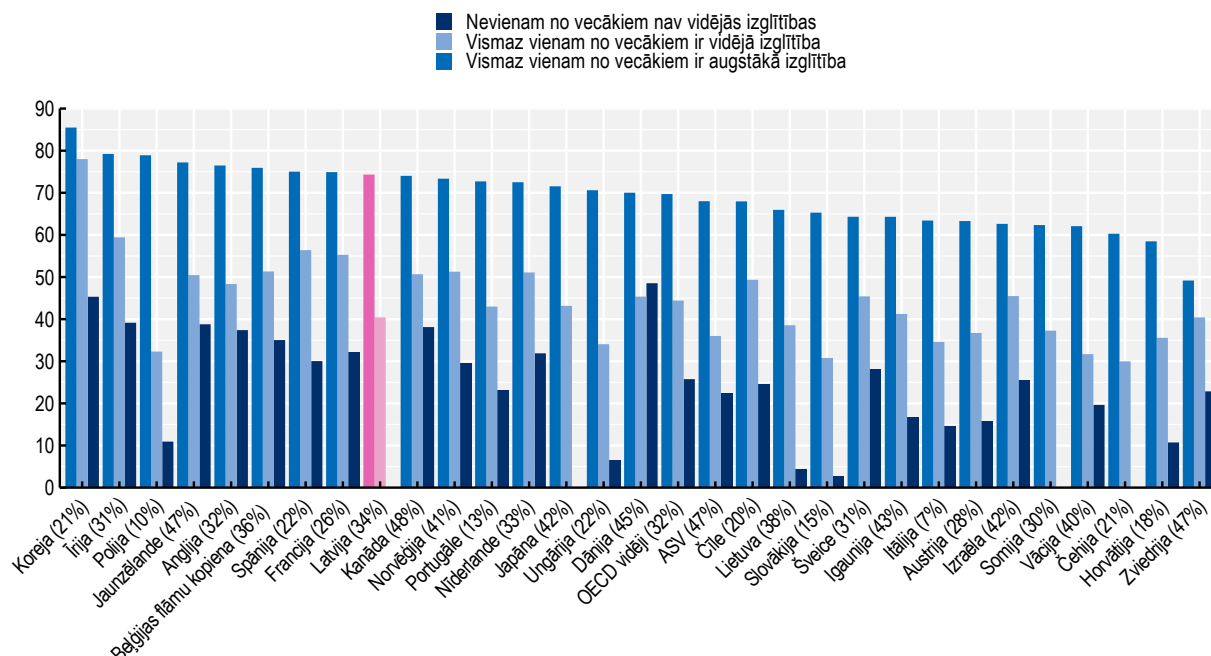
- Lai gan vidējie izdevumi uz vienu izglītojamo no sākumskolas līdz augstākajai izglītībai OECD valstīs no 2015. līdz 2022. gadam palielinājās no 11 955 līdz 13 210 ASV dolāriem, Latvijas izdevumi samazinājās no 9 291 līdz 8 303 ASV dolāriem. Latvija ir viena no tikai četrām OECD valstīm - kopā ar Somiju, Meksiku un Turcijas Republiku -, kur izdevumi uz vienu izglītojamo šajā periodā samazinājās. Tajā pašā periodā samazinoties izglītojamo skaitam, Latvijā izglītībai atvēlētā valsts budžeta īpatsvars samazinājās vēl straujāk – no 11,6% līdz 7,4%, salīdzinot ar mazāku kritumu OECD valstīs – no 10,9% līdz 10,1%.
- Latvijā vidējā studiju maksa bakalaura programmās valsts augstākās izglītības iestādēs ir 6 782 ASV dolāri, un vairāk nekā 50% studentu saņem finansiālu atbalstu, galvenokārt aizdevumu veidā. Maksa par maģistra programmām ir par 41% augstāka, atspoguļojot kopējo tendenci OECD valstīs. Ārvalstu studentiem no valstīm ārpus ES/EEZ Latvijā ir ievērojami augstāka studiju maksa – vidēji 20 071 USD gadā.
- Neskatoties uz salīdzinoši augstajām studiju maksām ārvalstu studentiem, Latvijā ir vērojams stabils ārvalstu studentu uzņemšanas pieaugums. Laikposmā no 2018. līdz 2023. gadam starptautisko studentu īpatsvars augstākajā izglītībā palielinājās no 9,3% līdz 13,4%, pārsniedzot OECD vidējo rādītāju (7,4% 2023. gadā). Vairāk nekā puse no šiem studentiem ir uzņemti maģistra programmās. Puse no ārvalstu augstākās izglītības studentiem nāk no citām Eiropas valstīm, bet 46% – no Āzijas valstīm, uzsverot Latvijas kā studiju galamērķa pieaugošo pievilcību.
- Latvijā 1,1% skolotāju amata vietu ir neaizpildītas, kas ir mazāk nekā 14 OECD valstu vidējais rādītājs (1,6%). Lai novērstu skolotāju trūkumu, Latvija piedāvā alternatīvus profesijas ieguves ceļus otrās karjeras skolotājiem, no 2022. līdz 2024. gadam sagatavojot vidēji 84 jaunpienākošos skolotājus gadā. 2024. gada oktobrī tika pārskatītas kvalifikācijas prasības sākumskolas, otrās svešvalodas un speciālās izglītības skolotājiem. Grozījumi tagad ļauj pieaugušajiem ar augstāko izglītību mācīt konkrētus priekšmetus pēc profesionālās pilnveides kursu pabeigšanas, neprasot otro augstāko izglītību pedagoģijā.

Izglītības iestāžu rezultāti un mācīšanās ietekme

- Nevienlīdzība izglītības jomā iesniedzas nākamajās paaudzēs. Visās valstīs, par kurām ir pieejami dati, jauniem pieaugušajiem (25–34 gadu vecumā) ir ievērojami lielāka iespēja iegūt augstāko izglītību, ja to ir izdarījuši arī viņu vecāki. Latvijā 74% no 25–34 gadus veciem cilvēkiem, kuriem ir vismaz viens no vecākiem ar augstāko izglītību, arī ir ieguvuši augstāko izglītību.

1. attēls. 25–34 gadus vecu jauniešu ar augstāko izglītību īpatsvars atbilstoši vecāku iegūtās izglītības pakāpei, 2023. gads

Pieaugušo prasmju pētījums, procentos

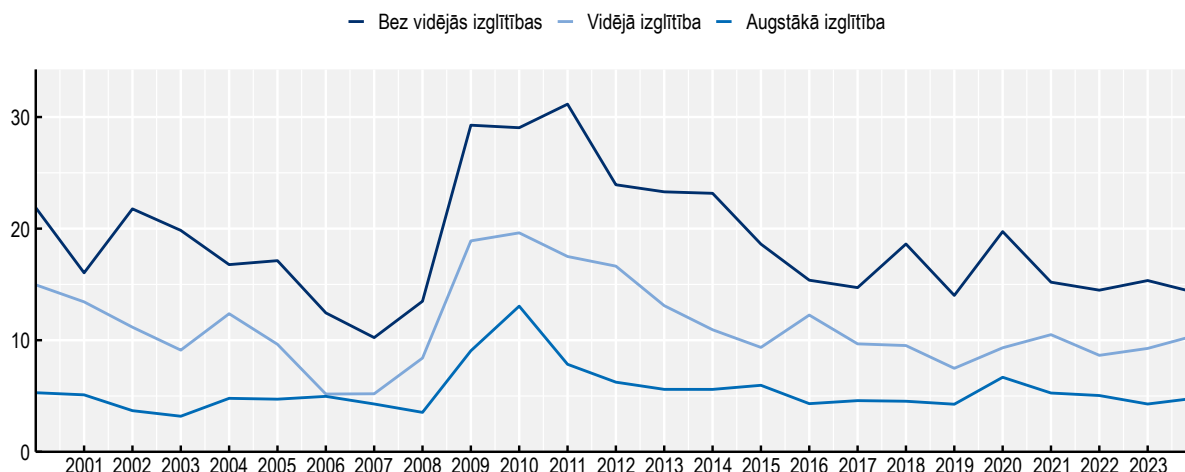
Piezīme: Procentuālais daudzums iekavās atspoguļo augstāko izglītību ieguvušo vecāku īpatsvaru.

Dati no A1.4 tabulas (pieejami tiešsaistē). Saite, lai lejupielādētu datus, pieejama ziņojuma sadaļā "Tabulas un piezīmes".

- Jaunu pieaugušo (25–34 gadu vecumā) bez vidējās izglītības īpatsvars OECD valstīs turpina samazināties, sasniedzot vidēji 13%. Šī tendence turpinās arī Latvijā, kur no 2019. līdz 2024. gadam šis īpatsvars samazinājās no 11% līdz 10%.
- Iedzīvotāji ar augstāku iegūtās izglītības pakāpi parasti saskaras ar mazāku bezdarba risku un saņem augstākas algas. Vidējās izglītības pabeigšana ir īpaši svarīga, lai mazinātu bezdarba risku. OECD vidēji 12,9% jaunu pieaugušo (25–34 gadu vecumā) bez vidējās izglītības ir bezdarbnieki, salīdzinot ar 6,9% ar vidējo izglītību. Tie, kas iegūst augstāko izglītību, vairs nepieredz tik krasu bezdarba samazināšanos – OECD vidēji 4,9% jaunu pieaugušo ar augstāko izglītību ir bezdarbnieki. Līdzīga tendence ir arī Latvijā (lai gan ne tik izteikta): 14,3% jaunu pieaugušo bez vidējās izglītības ir bezdarbnieki, salīdzinot ar 10,4% ar vidējo izglītību, un 4,8% jaunu pieaugušo ar augstāko izglītību.
- Iedzīvotāju ar vidējo izglītību nodarbinātība atšķiras atkarībā no apgūtās programmas ievirzes. Vidēji OECD valstīs pieaugušajiem ar profesionālo vidējo izglītību parasti ir augstāks nodarbinātības līmenis nekā pieaugušajiem ar vispārējo izglītību tādā pašā līmenī. Šāda tendence vērojama arī Latvijā, kur ir nodarbināti 80% pieaugušo vecumā no 25 līdz 34 gadiem ar profesionālo kvalifikāciju, salīdzinot ar 77% viņu vienaudžu ar vispārējo vidējo izglītību. Tas rāda, ka profesionālās izglītības izvēle veicina tiešāku pāreju uz darba tirgu, tāpēc, ka tai ir ciešāka atbilstība konkrētām darba prasmēm un darba devēju vēlmēm.

2. attēls. 25–34 gadus vecu iedzīvotāju bezdarba līmeņa tendences Latvijā atbilstoši iegūtās izglītības pakāpei

Procentos

Dati no A3.5 tabulas. Saite, lai lejupielādētu datus, pieejama ziņojuma sadaļā "Tabulas un piezīmes".

- Vidēji iedzīvotājiem ar maģistra vai līdzvērtīgu grādu ir ievērojami augstāks nodarbinātības līmenis un ienākumi nekā tiem, kuriem ir bakalaura vai līdzvērtīgs grāds. Tomēr jaunu pieaugušo īpatsvars (25–34 gadi), kuri iegūst maģistra vai līdzvērtīgu kvalifikāciju, dažādās OECD valstīs ir ļoti atšķirīgs – 2024. gadā tas svārstās no 1% līdz 39%. Latvijā 12% no 25–34 gadus veciem cilvēkiem ir maģistra grāds vai līdzvērtīgs grāds, kas ir zem OECD vidējā rādītāja (16%). Latvijai šis īpatsvars bija tāds pats 2019. gadā.
- Vidējā darba samaksas atšķirība starp iedzīvotājiem (25–64 gadus veciem) ar un bez vidējās izglītības OECD valstīs ir salīdzinoši neliela. 2023. gadā darba ņēmēji bez vidējās izglītības pelna vidēji par 17% mazāk nekā tie, kas ieguvuši vidējo izglītību. Turpretī augstākā izglītība parasti dod daudz lielākus ieguvumus ienākumu ziņā nekā nodarbinātības ziņā. OECD vidēji darba ņēmēji ar augstāko izglītību pelna par 54% vairāk nekā tie, kuriem ir vidējā izglītība. Latvijā darba samaksas atšķirība starp darba ņēmējiem ar un bez vidējās izglītības ir līdzīga OECD vidējam rādītājam – 16%. Atšķirība starp iedzīvotājiem ar vidējo un augstāko izglītību ir identiska OECD vidējam rādītājam – 54%.
- Latvijā lielākā atdeve no augstākās izglītības atbilstoši studiju jomām ir informācijas un komunikācijas tehnoloģijas (IKT). 25-64 gadus veci cilvēki ar ienākumiem no darba IKT jomā nopelna par 67% vairāk nekā vidēji pieaugušie ar augstāko izglītību. Tomēr šī joma nav izņēmums, un to ietekmē arī liela vīriešu un sieviešu darba samaksas atšķirība Latvijā.
- Lielākajā daļā OECD valstu ievērojamai daļai pieaugušo ir zema tekstpratība, kas OECD Pieaugušo prasmju pētījumā, kas ir OECD Starptautiskās pieaugušo kompetenču novērtēšanas programmas (PIAAC) produkts, ir definēts kā 1. līmenis vai zemāks (skalā no 0 līdz 5). Pieaugušie šajā līmenī var saprast tikai ļoti īsus tekstus ar skaidru vēstījumu. Latvija ar Eiropas Savienības finansiālu atbalstu šajā starptautiskajā novērtējumā piedalās pirmo reizi. Rezultāti atklāj, ka lielai daļai pieaugušo Latvijā ir zema tekstpratība un problēmu risināšanas prasmes. Starp 25 līdz 64 gadus veciem pieaugušajiem 35% ir 1. vai zemāka līmeņa tekstpratība, kas pārsniedz OECD vidējo rādītāju (27%). Problēmu risināšanā 35% pieaugušo ieguva 1. līmeni vai zemāku līmeni, salīdzinot ar 29% visā OECD. Tikai 6% sasniedza augstāko līmeni tekstpratībā, kas ir puse no OECD vidējā rādītāja (12%). Tomēr jaunāki pieaugušie (vecumā no 25 līdz 34 gadiem) sasniedza

tekstpratības un adaptīvās problēmu risināšanas rādītājus, kas ir tuvu OECD vidējam rādītājam, kas liecina, ka jaunāku iedzīvotāju grupām prasmes ir labākas. Šie rezultāti rāda, cik svarīgi ir pastāvīgi centieni uzlabot pamatprasmes pieaugušo vidū Latvijā.

- Iegūtā izglītība un prasmes ir cieši saistītas, lai gan dažādās valstīs šīs saistības ciešums ir atšķirīgs. Latvijā pieaugušo prasmju apsekojumā pieaugušajiem ar augstāko izglītību vidēji ir par 39 punktiem augstāks tekstpratības līmenis nekā pieaugušajiem ar vidējo izglītību. Šī atšķirība ir lielāka par OECD vidējo 34 punktu starpību.
- Latvijā, tāpat kā visās OECD valstīs, pieaugušie ar labāku tekstpratību biežāk piedalās izglītībā un mācībās. Kā konstatēts Pieaugušo prasmju pētījumā, 2023. gadā 71% pieaugušo (25–64 gadu vecumā) ar augstu tekstpratību (t.i., 4. līmenī vai augstāk) pēdējā gada laikā piedalījās formālajā un/vai neformālajā izglītībā un mācībās, salīdzinot ar tikai 28% pieaugušo ar prasmēm 1. līmenī vai zemāk. Galvenā motivācija pieaugušo izglītībai Latvijā ir saistīta ar karjeru: aptuveni 60% dalībnieku kā galveno iemeslu iesaistei izglītībā norāda labāka darba izredzes vai darba snieguma uzlabošanos, kas ir viens no augstākajiem rādītājiem OECD valstu vidū. Tomēr, tāpat kā visās OECD valstīs, līdzdalība pieaugušo izglītībā samazinās līdz ar vecumu. Lai gan 50% no 25–34 gadus veciem cilvēkiem piedalās izglītībā un mācībās, 55–65 gadus veco iedzīvotāju vidū šis rādītājs samazinās līdz tikai 25%, tādējādi veidojot 25 procentu punktu atšķirību.

Piekluve izglītībai, līdzdalība un pāreja no vienas izglītības pakāpes nākamajā

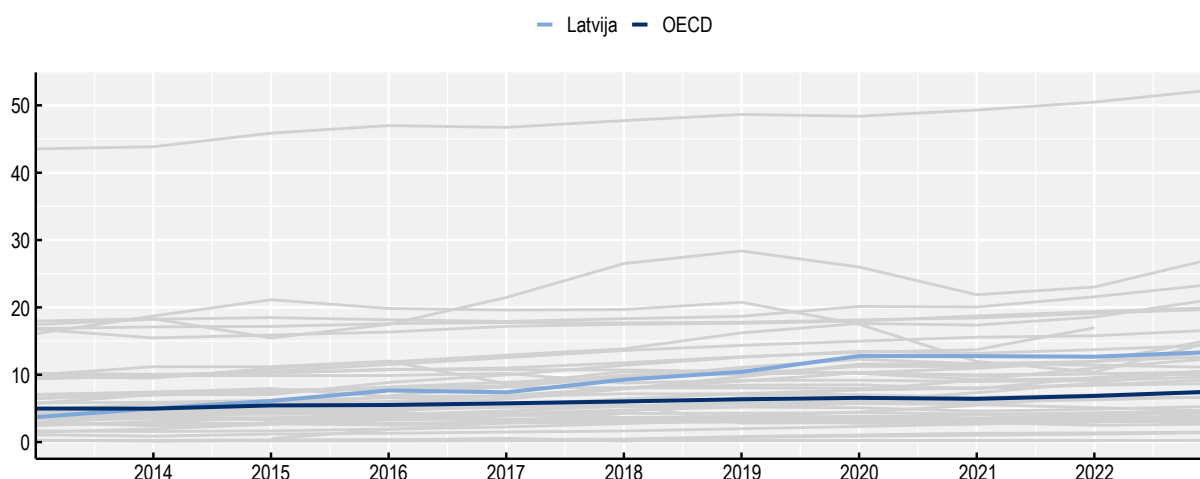
- Izglītības sistēmām ir jāpielāgojas bērnu skaita izmaiņām, attiecīgi paplašinot vai samazinot nodrošinājumu. Daudzās valstīs 0–4 gadus vecu bērnu skaits laikposmā no 2013. līdz 2023. gadam ir būtiski mainījies, un tiek prognozēts, ka līdz 2033. gadam tas mainīsies vēl vairāk. Latvijā 0–4 gadus vecu bērnu skaits samazinājās par 13%, un tiek prognozēts, ka laikposmā no 2023. līdz 2033. gadam tas samazināsies par 26%.
- Pēdējo desmit gadu laikā OECD valstīs ir palielinājusies uzņemšana pirmsskolas izglītībā. Latvija atspoguļo šo augšupejošo tendenci. Bērnu vecumā no 0 līdz 2 gadiem Latvijā uzņemšana pieauga par 11 procentpunktiem - no 24% līdz 35%, kas pārsniedz OECD vidējo rādītāju. 3–5 gadus vecu bērnu uzņemšana palielinājās no jau tā augstajiem 90% 2013. gadā līdz 95% 2023. gadā, pārsniedzot arī OECD vidējo rādītāju.
- Skolēnu kavējumi no 2019. līdz 2023. gadam dažādās valstīs ir nedaudz palielinājušies. Ceturtās klases skolēnu īpatsvars, kas ziņo, ka vismaz reizi mācību nedēļā nav skolā, palielinājās no 11% 2019. gadā līdz 13% 2023. gadā. Lai gan lielākajā daļā valstu pārmaiņas bija tikai nelielas, Latvijā bija viens no lielākajiem pieaugumiem šajā periodā, ceturtās klases skolēniem, kuri ziņojuši par iknedēļas kavējumiem, pieaugot par 7 procentpunktiem - no 8% līdz 15%.
- To skolēnu īpatsvars, kuri ir vismaz divus gadus vecāki par atbilstošo vecumu tai izglītības pakāpei, kurā viņi mācās, dažādās OECD valstīs ir ļoti atšķirīgs, sākot no praktiski neviena skolēna dažās valstīs līdz vairāk nekā 10% citās. Latvijā šis īpatsvars 2023. gadā atbilst OECD caurmēra sadalījumam – 2,6%.
- Lai atbalstītu vienmērīgāku pāreju no pamatzglītības uz vidējo izglītību un samazinātu mācību pārtraukšanas rādītājus, Latvija ir ieviesusi jaunu iniciatīvu, kas vērsta uz skolēniem, kuri izvēlas profesionālās izglītības programmas. Saskaņā ar jauno pieeju, skolēniem, kuri nenokārto vienu centralizēto eksāmenu 9. klasē (pamatzglītības pēdējā klase), tagad ir atļauts uzsākt profesionālās izglītības programmas, kuru rezultātā tiek iegūta trešā līmeņa profesionālā kvalifikācija. Lai gan šīs programmas ilgst vairākus gadus, studenti var atkārtoti kārtot neveiksmīgo priekšmetu pirmajā gadā, izmantojot papildu atbalstu, piemēram, konsultācijas, un nokārtot eksāmenu. Iepriekš skolēniem, kuri nenokārtoja eksāmenu, nebija iespējas iestāties profesionālajās programmās un vispārējā izglītībā viņi varēja tikai atkārtoti mācīties 9. klasē. Iniciatīva piedāvā alternatīvu ceļu,

palīdzot skolēniem palikt izglītības sistēmā un apgūt profesionālo kvalifikāciju, nezaudējot pilnu mācību gadu.

- Neraugoties uz atzītajām darba vidē balstītu mācību priekšrocībām, to integrācija profesionālās vidējās izglītības programmās OECD valstīs ir ļoti atšķirīga. Vidēji OECD 45% profesionālās izglītības audzēkņu ir uzņemti programmās, kas ietver darba vidē balstītu mācīšanos. Turpretī visi profesionālās vidusskolas audzēkņi Latvijā, kas veido 42% no visiem vidējās izglītības skolēniem, piedalās kombinētajās skolas un darba vides programmās, galvenokārt prakses veidā.
- OECD valstīs caurmērā divas populārākās plašās studiju jomas ir zinātne, tehnoloģijas, inženierzinātnes un matemātika (STEM) un uzņēmējdarbība, administrācija un tiesību zinātnes, kas veido 23% no bakalaura vai līdzvērtīgu programmu absolventiem. Tām cieši seko plaša mākslas un humanitāro zinātņu, sociālo zinātņu, žurnālistikas un komunikācijas joma – 22% absolventu. Latvijā 23% bakalaura studentu absolvē STEM virzienu, 26% - uzņēmējdarbību, administrāciju un tiesību zinātnes, 22% - mākslu un humanitārās zinātnes, sociālās zinātnes, žurnālistiku un komunikāciju. Turklāt, pēdējo astoņu gadu laikā informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (IKT) un veselība un labklājība ir vienīgās jomas Latvijā, kurās studentu skaits ir pieaudzis, neskatoties uz plašāku demogrāfisko lejupslīdi.
- Starptautiskā studentu mobilitāte augstākajā izglītībā turpina pieaugt visā OECD, un dažās valstīs no 2018. līdz 2023. gadam ievērojami palielināties starptautisko studentu īpatsvars. Vidēji 7,4% no visiem augstākās izglītības studentiem OECD bija starptautiskie vai ārvalstu studenti, salīdzinot ar 6% 2018. gadā. Latvijā novērots ārvalstu studentu īpatsvara pieaugums no 9,3% līdz 13,4%. Vairāk nekā puse (55%) ārvalstu studentu izvēlējās studijas maģistra programmās. Lai gan puse ārvalstu studentu Latvijā no citām Eiropas valstīm, ievērojami 46% nāk no Āzijas valstīm. Turklāt 32% starptautisko studentu ir koncentrēti nelielā skaitā augstākās izglītības iestāžu, kas norāda, ka starptautiskā studentu mobilitāte Latvijas augstākās izglītības sektorā ir nevienmērīgi sadalīta.

3. attēls. Starptautisko vai ārvalstu studentu īpatsvara tendences augstākajā izglītībā

Procentos

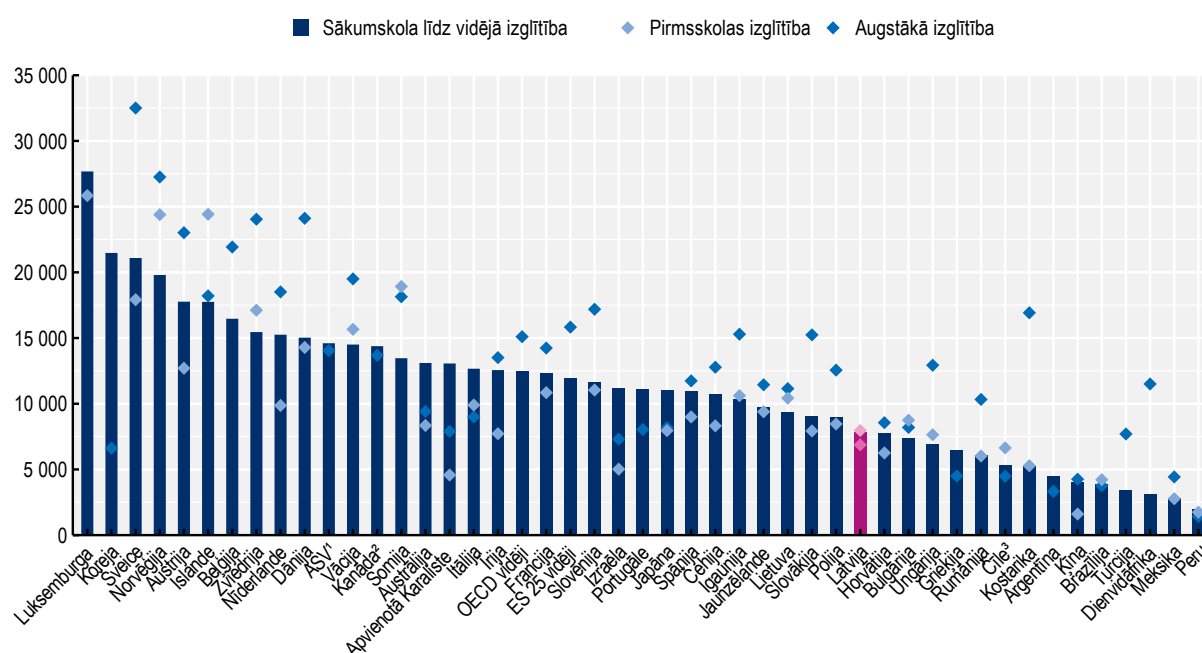
Dati no B4.3 tabulas. Saite, lai lejupielādētu datus, pieejama ziņojuma sadaļā "Tabulas un piezīmes".

Izglītībā ieguldītie finanšu resursi

- Pastāv ievērojamas atšķirības tajā, cik daudz valdības katru gadu tērē izglītībai OECD valstīs, organizācijas partnervalstīs un kandidātvalstīs. Latvija tērē vidēji 7 806 ASV dolāru par vienu vispārējās izglītības skolēnu, kas ierindo to starp valstīm ar zemāku finansējumu, kopējai skalai svārstoties no mazāk nekā 2 000 ASV dolāru līdz vairāk nekā 27 000 ASV dolāru par vienu skolēnu.

4. attēls. Valdības izdevumi par vienu pilna laika ekvivalenta izglītojamo, atbilstoši izglītības pakāpēm, 2022. gads

Izdevumi izglītības iestādēm, konvertēti ASV dolāros, izmantojot pirktspējas paritāti (PPP)

Piezīme: Izdevumi augstākajai izglītībai ietver pētniecību un attīstību (P&A). Izdevumi uz vienu izglītojamo pirmsskolas izglītībā ir balstīti darbinieku skaitā, nevis uz pilna laika ekvivalenta izglītojamajiem.

1. Atsauces gads atšķiras no 2022. gada. 2. Sākumskola ietver arī pirmsskolas izglītību. 3. Ietver māsasimniecību maksājumus ārpus izglītības iestādēm.

Dati pieejami C1.1 un C1.2. tabulās. Saite, lai lejupielādētu datus, pieejama ziņojuma sadaļā "Tabulas un piezīmes".

- Atšķirībā no vairuma citu valstu, valdības izdevumi Latvijā ir zemāki augstākajai izglītībai, ieskaitot pētniecību un attīstību (P&A), nekā pamatzglītībai un vidējai izglītībai. Valdības izdevumi Latvijā ir 6 873 ASV dolāri par vienu augstākās izglītības studentu, salīdzinot ar OECD vidējo rādītāju 15 102 ASV dolāru.
- Liela daļa no izdevumu atšķirībām par vienu izglītojamo OECD, organizācijas partnervalstīs un kandidātvalstīs atspoguļo atšķirības nacionālajos ienākumu līmeņos. Ja izdevumus mēra kā daļu no IKP, atšķirības starp valstīm parasti ir mazākas, sākot no 2,5% no IKP līdz 6,9%. Latvijā ieguldījumi formālajā izglītībā no sākumskolas līdz augstākajai izglītībai ir 3,8% no IKP, kas ir zem OECD vidējā rādītāja (4,7%).
- Valdības ir galvenais izglītības finansējuma avots visās OECD valstīs, jo īpaši obligātās izglītības pakāpēs. Latvijā valdība nodrošina 93,4% no kopējā finansējuma pamatzglītībai un vidējai izglītībai (pēc transfertiem uz privāto sektoru), kas pārsniedz OECD vidējo rādītāju (90,4%).

Pirmsskolas un augstākās izglītības pakāpēs privātajam finansējumam bieži ir lielāka loma. Latvijā 92,8% no pirmsskolas izglītības finansējuma (pēc transfertiem) un 55,4% no augstākās izglītības finansējuma (pēc transfertiem) nāk no publiskiem avotiem, salīdzinot ar OECD vidējiem rādītājiem attiecīgi 85,6% un 67,4%.

- Dažās valstīs centrālajām valdībām ir svarīgāka loma profesionālās vidējās izglītības programmu finansēšanā salīdzinājumā ar vispārējās izglītības programmām. Latvijā valsts sedz 15% no izdevumiem vispārējās vidējās izglītības programmām, salīdzinājumā ar 95% no profesionālo programmu izdevumiem (pēc transfertiem starp valdības līmeņiem).
- Latvija gatavojas ieviest jaunu vispārizglītojošo skolu finansēšanas modeli, kas pakāpeniski tiks ieviests, sākot ar 2025. gada septembri. Saskaņā ar jauno pieeju, kas saucas "Programma skolā", finansējums tiks piešķirts katrai skolai, pamatojoties uz konkrētajām programmām, ko tā piedāvā un cik plaši tās tiek īstenotas. Tiks ņemti vērā tādi faktori kā klašu komplektu skaits, klases lielums un skolēnu uzņemšanas rādītāji. Ja pašvaldība izvēlēsies uzturēt valdības noteiktajiem kritērijiem neatbilstošu skolu, tai būs jānodrošina papildu līdzfinansējums no pašvaldības līdzekļiem.
- Lai gan izdevumi uz vienu izglītojamo no sākumskolas līdz augstākajai izglītībai OECD valstīs no 2015. līdz 2022. gadam reālā izteiksmē vidēji palielinājās (no 11 955 ASV dolāriem līdz 13 210 ASV dolāriem), valdību izdevumi izglītībai relatīvi samazinājās no 10,9% no valsts budžeta līdz 10,1%. Latvijā izdevumi uz vienu izglītojamo samazinājās no 9 291 USD līdz 8 303 USD, un formālajai izglītībai atvēlētais īpatsvars šajā periodā samazinājās no 11,6% valsts budžeta līdz 7,4%. Neskatoties uz salīdzinoši zemajiem izdevumiem uz vienu skolēnu, Latvija kopā ar tādām valstīm kā Japāna un Koreja PISA 2022 rezultātos sasniedz salīdzinoši augstus matemātikas rezultātus. Tas liecina, ka izglītības izdevumu efektivitāte un izglītības rezultātu kvalitāte joprojām ir svarīgas dimensijas līdztekus finansējuma apmēram.
- Valdības izdevumi pirmsskolas izglītībai Latvijā no 2015. līdz 2022. gadam palielinājās par 23%. Tas daļēji ir saistīts ar pirmsskolas iestādēs reģistrēto bērnu skaita pieaugumu par 7,7%. Rezultātā valdības izdevumi par vienu bērnu ir palielinājušies par 14,2%, salīdzinot ar vidējo pieaugumu par 24% visā OECD kopš 2015. gada.
- Latvijā vidējā studiju maksa bakalaura programmās valsts augstskolās ir 6 782 USD. Lai gan šis maksas apmērs var šķist augsts, vairāk nekā 50% studentu Latvijā un vairākās citās OECD valstīs saņem ievērojamu finansiālu atbalstu, galvenokārt studējošā kredītu veidā un mazākā mērā sociālekonomiskajās vajadzībās balstītām stipendijām. Tā rezultātā augsto mācību maksu bieži kompensē finansiālais atbalsts.
- Lielākajā daļā OECD valstu un tautsaimniecību studiju maksa ievērojami atšķiras atkarībā no augstākās izglītības studiju līmeņa, un maksa par maģistra programmām parasti ir augstāka nekā bakalaura studiju programmās, vidēji par 29%, atspoguļojot augstāko grādu pieaugošo vērtību darba tirgū. Latvijā studiju maksa maģistra studiju programmās valsts augstskolās ir par 41% augstāka nekā bakalaura programmās.
- Dažas valstis nosaka ievērojami augstāku studiju maksu ārvalstu maģistra līmeņa studentiem valsts augstskolās, tostarp Latvijā. Latvijā vidējā gada studiju maksa ārvalstu studentiem ārpus ES un EEZ ir vidēji 20 071 ASV dolārs, kas ir krietni augstāka nekā valsts, ES un EEZ studentiem (6 782 ASV dolāri)

Skolotāji, mācību vide un skolu organizācija

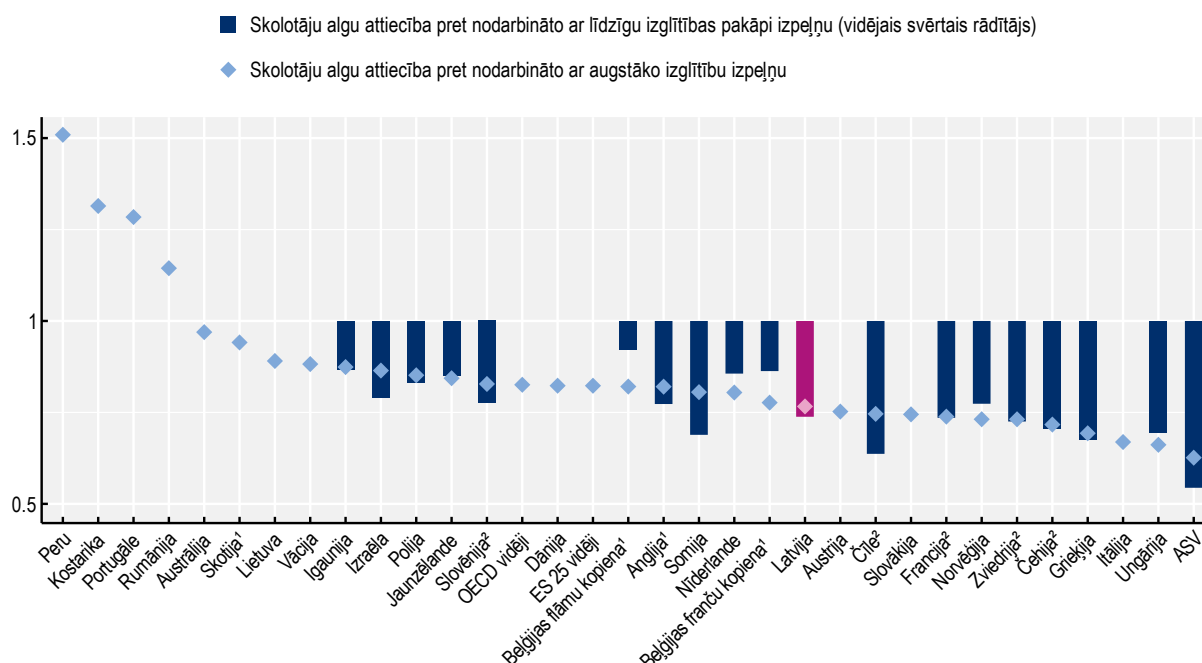
- Daudzās valstīs trūkst skolotāju, kas atspoguļojas ne tikai neaizpildīto skolotāju amata vietu skaitā, bet arī citos rādītājos, piemēram, vēl pilnībā skolotāja kvalifikāciju neieguvušo skolotāju īpatsvarā mācībspēku skaitā. 14 OECD valstīs, kurās ir pieejami dati, vidēji 1,6 % skolotāju amata vietu ir neaizpildītas, un 4,9 % skolotāju nav pilnībā kvalificēti. Latvijā neaizpildīto pedagoģisko amata vietu

Īpatsvars ir 1,1%. Tomēr šo datu salīdzināšana starp valstīm būtu jāveic vēl piesardzīgāk nekā citās jomās, jo skolotāju darbā pieņemšanas procesi ievērojami atšķiras, sākot no centralizētām sistēmām ar konkurenci veidojošiem valsts eksāmeniem līdz pilnībā decentralizētai pieņemšanai darbā skolu līmenī, apgrūtinot vakanču līmeņa salīdzināšanu.

- Otrās karjeras skolotāju piesaistīšana var palīdzēt mazināt skolotāju nepietiekamību, vienlaikus iesaistot profesijā cilvēkus ar plašāku pieredzi. Lai to atbalstītu, 16 no 28 valstīm, par kurām ir pieejami dati (ieskaitot Latviju), piedāvā īpašus alternatīvus mācīšanas ceļus personām, kas maina karjeru. Laikā no 2022. līdz 2024. gadam Latvijā vidēji katru gadu tika sagatavoti 84 jauni skolotāji. Vēl viens alternatīvs ceļš otrās karjeras skolotājiem tika ieviests 2024. gada oktobrī, kad tika pārskatītas kvalifikācijas prasības sākumskolas, otrās svešvalodas un speciālo izglītības skolotājiem. Šīs izmaiņas ļauj pieaugušajiem ar augstāko izglītību sākt mācīt pēc profesionālās pilnveides kursu pabeigšanas, bez nepieciešamības iegūt otru augstākās izglītības diplomu pedagoģijā. Atvieglot kvalifikācijas prasības konkrētiem skolotāju amatiem, šo reformu mērķis ir atvieglot personu ar augstāko izglītību iesaistīšanos profesijā un palīdzēt mazināt skolotāju nepietiekamību.
- Konkurētspējīgas algas var padarīt skolotāja profesiju pievilcīgāku, jo īpaši tāpēc, ka skolotāji daudzās valstīs pelna mazāk nekā citi profesionāļi ar augstāko izglītību. Latvijā sākumskolas skolotāju faktiskās algas ir par 23% zemākas nekā nodarbinātajiem ar augstāko izglītību, salīdzinot ar vidēji par 17% zemākām OECD valstīs. Tomēr skolotāju algu palielināšana var būt finansiāli sarežģīta, jo personāla izmaksas veido lielāko daļu no izglītības izdevumiem.

5. attēls. Sākumskolas skolotāju faktiskās algas attiecībā pret augstāko izglītību ieguvušo nodarbināto ienākumiem, 2024. gads

Algu attiecība pret pilna laika pilna gada darba ņēmēju vecumā no 25 līdz 64 gadiem izpelņu

Piezīme: Dati attiecas uz publiskā sektora iestāžu skolotāju un skolu vadītāju gada vidējās algas (ieskaitot prēmijas un piemaksas) attiecību pret darba ņēmēju ar līdzīgu izglītības pakāpi izpelņu (vidējais svērtais rādītājs) un pilna laika pilna gada darba ņēmēju ar augstāko izglītību izpelņu. Darba ņēmēju ar skolotājiem līdzīgu izglītības līmeni atalgojumu vērtē pēc skolotāju (vai skolu vadītāju) sadalījuma pēc kvalifikācijas līmeņa (sk. X2.10. un X2.11. tabulu). Tā kā attēlā var būt grūti noteikt vērtības, kas ir tuvu vienam, lūdzu, skatiet avota tabulu.

1. Dati par pilna laika pilna gada darba ņēmēju ar augstāko izglītību ienākumiem attiecas uz visu valsti.

2. Pedagogu algu datu atsaucē gads atšķiras no 2024. gada.

Dati pieejami D3.2. tabulā. Saite, lai lejupielādētu datus, pieejama ziņojuma sadaļā "Tabulas un piezīmes".

- Kopš 2015. gada sākumskolas skolotāju faktiskā vidējā alga OECD ir palielinājusies vidēji par 14,6%. Latvijā 2024. gadā tā palielinājās par 32,9%.
- Obligātās mācību stundu slodzes apjoms ietekmē to, cik valstī izmaksā skolotāja alga, jo tas ietekmē nepieciešamo skolotāju skaitu kopā ar citiem faktoriem, piemēram, klases lielumu un laiku, ko skolotāji velta mācīšanai. Latvijā skolēniem ir 3 498 stundas obligātā mācību laika sākumskolā (1.-6. klase) un 2 334 stundas pamatizglītības otrajā posmā (7.-9. klase). Tas ir mazāk nekā OECD vidēji, proti, 4 560 stundas sākumskolā un 3 044 stundas pamatizglītības otrajā posmā.
- Skolēnu brīvlaiks sākumskolā Latvijā ilgst 17 nedēļas gadā (visi brīvlaiki kopā), salīdzinot ar 13,3 nedēļām OECD valstīs.
- Latvijā 41% no mācību laika sākumskolā tiek atvēlēts matemātikai un lasīšanai, rakstīšanai un literatūrai, bet pamatizglītības otrajā posmā tas samazinās līdz 30%. Salīdzinājumam, OECD valstīs vidēji 41% mācību laika sākumskolā un 27% pamatizglītības otrajā posmā ir veltīti šiem pamatpriekšmetiem.
- Visā OECD vidējais klases lielums sākumskolā nav mainījies kopš 2013. gada, proti, 20,6 skolēni. Latvijā vidējais klases lielums sākumskolā 2023. gadā bija 17,2 skolēni, kas ir par 1,6 vairāk nekā 2013. gadā.

Pār šo publikāciju atbild OECD ģenerālsekretārs. Šeit paustie viedokļi un izmantotie argumenti ne vienmēr atspoguļo OECD dalībvalstu oficiālos viedokļus.

Šis dokuments, kā arī visi tajā iekļautie dati neskar nevienas teritorijas statusu vai suverenitāti, starptautisko robežu un robežu noteikšanu un jebkuras teritorijas, pilsētas vai teritorijas nosaukumu.

Statistikas datus par Izraēlu sniedz attiecīgās Izraēlas iestādes, kas arī atbild par šiem datiem. Tas, ka OECD izmanto šādus datus, neskar Golānas augstienes, Austrumjeruzalemes un Izraēlas apmetņu statusu Rietumkrastā saskaņā ar starptautiskajām tiesībām.

Attiecinājums 4.0 Starptautiskais (CC BY 4.0)

Šis darbs ir pieejams saskaņā ar *Creative Commons Attribution 4.0 International* licenci. Izmantojot šo darbu, jūs piekrītat šīs licences (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) noteikumiem.

Attiecinājums – jums ir jācītē darbs.

Tulkojumi – jācītē oriģināldarbs, jānorāda izmaiņas oriģināldarbā un jāpievieno šāds teksts: *Ja rodas neatbilstība starp oriģināldarbu un tulkojumu, tikai oriģināldarba teksts ir uzskatāms par derīgu.*

Pielāgojumi – jānorāda oriģināldarbs un jāpievieno šāds teksts: *Šis ir ESAO oriģināldarba pielāgojums. Šajā pielāgojumā paustie viedokļi un argumenti nebūtu jāziņo par tādiem, kas atspoguļo ESAO vai tās dalībvalstu oficiālos viedokļus.*

Trešo pušu materiāli – licence neattiecas uz trešo pušu materiāliem darbā. Ja izmantojat šādu materiālu, jūs esat atbildīgs par trešās puses atļaujas saņemšanu un jebkādam pretenzijām par pārkāpumiem.

Jūs nedrīkstat izmantot OECD logotipu, vizuālo identitāti vai vāka attēlu bez skaidras atļaujas vai ieteikt, ka OECD apstiprina jūsu darba izmantošanu.

Jebkurš strīds, kas rodas saistībā ar šo licenci, tiek izšķirts šķīrējtiesā saskaņā ar Pastāvīgās šķīrējtiesas (PCA) 2012. gada šķīrējtiesas noteikumiem. Šķīrējtiesas atrašanās vieta ir Parīze (Francija). Šķīrējtiesnešu skaits ir viens.

Šis tulkojums ir publicēts ar OECD atļauju. Tas nav oficiāls OECD tulkojums. Par tulkojuma kvalitāti un tā atbilstību oriģinālvalodas tekstam pilnībā atbild tulkojuma autors(-i). Ja starp oriģināldarbu un tulkojumu tiek konstatēta neatbilstība, par pareizu ir uzskatāms tikai oriģinālā darba teksts.

This translation is published by arrangement with the OECD. It is not an official OECD translation. The quality of the translation and its coherence with the original language text of the work are the sole responsibility of the author(s) of the translation. In the event of any discrepancy between the original work and the translation, only the text of original work shall be considered valid.